

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması

Dünya təcrübəsi göstərir ki, amnistiyanın insan hüquqlarının müdafiəsində mühüm rol var və bu mexanizm müasir hüquqi dövlətlərin humanist dəyərlərə sadıqlığını nümayiş etdirən əsas vasitələrdən biri hesab olunur. Amnistiya, müəyyən kateqoriyadan olan məhkumların cəzanın tam və ya qismən çəkilməsindən azad edilməsi, yaxud cinayət məsuliyyətindən azad olunması ilə ifadə olunur və onun tətbiqi cəmiyyət-dövlət münasibətlərində mərhəmət, ədalət və sosial balansın qorunmasına xidmet edir. Bu baxımdan amnistiya yalnız hüquqi akt deyil, eyni zamanda insan hüquqlarının təminatı baxımından əhəmiyyətli sosial-siyasi mexanizmdir.

Əfv və amnistiya aktları hüquqların təmini baxımından xüsusi əhəmiyyətə malikdir

Qeyd edək ki, insan hüquqlarının qeyd edilən müstəvidə də müdafiəsi Azərbaycanda xüsusi diqqət mərkəzindədir. Prezident İlham Əliyevin amnistiya elan edilməsi təşəbbüsü bunun daha bir sübutudur. Əfv və amnistiya aktları yaşamaq, azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüquqlarının təmini baxımından xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu baxımdan, cəzanın humanistliyini, adekvatlığını və tərbiyəvi əhəmiyyətini daim diqqət mərkəzində saxlayan Ulu Önder Heydər Əliyev 1995-ci ildə müstəqil dövlətimizin tarixində ilk əfv fərmanını imzalamaqla ölkəmizdə əfv institutunun bərpa edilməsinə nail olub.

İnsan Hüquqları üzrə Müvekkil Səbəne Əliyeva bildirir ki, 1995-2003-cü illər ərzində imzalanmış 32 əfv fərmanı və sərəncamı ilə ümumilikdə 3104 məhkum cəzanın çəkilməsi hissəsindən azad olunub: "Azərbaycanda amnistiya aktlarının qəbulunu müsbət bir ənənəyə əlavə etmiş Ulu Önder Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə qəbul edilmiş 7 amnistiya aktı nəticəsində 77 mindən artıq məhkum həbsdən azad edilərək ailələrinə və cəmiyyətə qovuşub. 1995-2025-ci illər ərzində əvvəlcə Ulu Önder Heydər Əliyevin, sonra isə prezident İlham Əliyevin imzaladıqları ümumilikdə 71 əfv fərman ve sərəncamları, 1996-ci ildən başlayaraq qəbul olunmuş 12 amnistiya aktı min-

lərlə məhkumun cəzanın çəkilməyən hissəsindən azad edilməsi ilə nəticələnib. Birinci vitse-prezident, Heydər Əliyev Fonduñun prezidenti Mehrban Əliyeva tərəfindən hełə Milli Məclisin deputati olduğu dövrde irəli sürülmüş təşəbbüs əsasında 4 amnistiya aktının qəbul olunması, sonuncu akt əsasında isə 10 min məhkumun azadlığı qovuşması ictimaiyyət tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılıqlı". Bu fonda prezident İlham Əliyevin amnistiya elan edilməsi təşəbbüsü Azərbaycanın suverenliyinin tam bərpa olunduğu, Konstitusiyanın ali hüquqi qüvvəsinin ölkənin bütün ərazilərində təmin edildiyi tarixi bir mərhələdə dövlətin gücünü və hüquqi yetkinliyini nümayiş etdirir.

Sayca 13-cü olan amnistiya aktı 20 mindən çox şəxse şamil olunur. Bunlardan, 5 mindən çox məhkumun azadlıqdan məhrumetmə cəzasından azad ediləcəyi, həmin cəzaya məhkum olunmuş 3 mindən artıq şəxsin cəzasının azaldılacağı, daha minlərlə şerti azadlıqdan məhrum edilmiş və digər cəzalarla cəzalandırılmış şəxslərin cəzadan azad olunması gözlənilir. Amnistiya aktı 4 ay ərzində icra edilecek. Artıq onun icrası istiqamətdə ilk addımlar atılır, əfv edilənlərin azadlığa buraxılması prosesi icra olunur. İnsan hüquqlarının əsas prinsiplərindən biri insan ləyaqətinə hörmətin təmin olunmasıdır. Amnistiya aktları məhz bu prinsipi ön plana çıxararaq, cəza çəken şəxslərin yenidən cəmiyyətə integrasiyasına imkan yaradır. Uzun

Azərbaycanda sayca 13-cü, lakin ən böyük amnistiya aktı - 20 mindən çox insanın həyatı dəyişir...

müddət azadlıqdan məhrumetmə cəzası alan şəxslər sosial əlaqələrini itirir, psixoloji və mənəvi çətinliklərə üzüşürler. Amnistiya onların aile mühitinə qayıtmamasına, normal həyata adaptasiya olunmasına şərait yaratır ki, bu da insanın yaşamaq, aile həyatı qurmaq və sosial həyata qatılmaq kimi fundamental hüquqlarının bərpasına xidmet edir.

Amnistiya cəza siyasetinin humanistləşdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Müasir insan hüquqları konsepsiyası cəzanın yalnız cəzalandırıcı deyil, həm də tərbiyədici və islahədici funksiyasını öne çekir. Amnistiya aktları məhkumlara dövlətin onlara ikinci şans verdiyini göstərir. Bu isə onların gələcəkdə qanuna hörmətə yanaşmasına, cəmiyyətə faydalı fərd kimi qayıtmamasına stimul yaradır. Beləliklə, amnistiya tekçə fərdi hüquqları deyil, eyni zamanda cəmiyyətin təhlükəsizliyini və sosial sabitliyini də möhkəmləndirir.

Amnistiya təşəbbüsü situativ qərar deyil, uzunmüddətli dövlətçilik strategiyasının tərkib hissəsidir

Amnistiyanın insan hüquqlarının müdafiəsində əhəmiyyətli cəhətlərindən biri de ədalət mühakiməsində mümkün səhəvlerin humanist yolla aradan qaldırılması imkanını yaratmasıdır. Hüquq sistemləri nə qədər inkişaf etmiş olsa da, istintaq və məhkəmə proseslərində subyektiv yanaşmalar, sübut çatışmazlıqları və ya sosial şəraitdən irəli gələn amiller səbəbile haqsız cəzalandırılma halları baş verə bilər. Amnistiya bu baxımdan, hüquqi mexanizmlə yanaşı, humanitar vəsiti kimi çıxış edərək cəmiyyət üçün təhlükətə töretməyən şəxslərin azadlığa buraxılmasına imkan yaradır və onların hüquqlarının bərpasına töhfə verir. Amnistiyanın insan hüquqlarına töhfəsi həbsxana sistemindeki problemlərin azaldılması baxımından da özünü göstərir. Bir çox ölkələrdə cəzəcəkmə müəssisələrinin həddindən artıq yüklenməsi, saxlanma şəraitinin ağır olması insan hüquqlarının pozulmasına səbəb olur. Amnistiya nəticəsində məhkum sayıının azalması saxlanma şəraitinin yaxşılaşdırılmasına, tibbi xidmətin, qidalanmının və yaşayış şəraitinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmasına imkan yaradır. Bu da işgəncəyə, qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftara məruz qal-

bər verir: "Hüquqi dövlət o zaman güclü sayılır ki, o, risk etmədən bağışlamaq imkanına malik olsun.

Azərbaycan bu mərhələyə çatıb. Konstitusiyanın ali hüquqi qüvvəsinin bütün ölkə ərazisində təmin edilməsi, suverenliyin tam bərpası və daxili sabitliyin möhkəmlənməsi belə qərarların qəbulunu mümkün edən əsas şərtlərdir. Bu mənada amnistiya təşəbbüsü situativ qərar deyil, uzunmüddətli dövlətçilik strategiyasının tərkib hissəsidir". Diger tərəfdən, amnistiya cəmiyyətin barış və həmçəlik mühitinin formalaşmasına da töhfə verir. Xüsusilə mühüm ictimai-siyasi mərhələlərdə, münaqış və ya gərginlikdən sonrakı dövrlərdə tətbiq edilən amnistiya aktları sosial gərginliyin azalmasına, qarışdırmaların yumşaldılmasına və ictimai etimadın bərpasına xidmet edir. Bu da sülh, təhlükəsizlik və insan hüquqlarının qorunması baxımından vacib amildir.

Samirə SƏFƏROVA
Yazı Azərbaycan

Respublikasının Medianın
İnkişafı Agentliyinin maliyyə
dəstəyiyle çap olunur.